

Jakabházi Béla Botond

Hitünk prófétája¹

(Dávid Ferenc-emléknapi beszéd)

„Az Úr ugyanis a Lélek: ahol az Úr Lelke, ott a szabadság. Mi pedig mindnyájan, akik fedetlen arccal tükrözzük vissza az Úr dicsőségét, a dicsőségben fokról fokra hozzá hasonlónak változunk át, az Úr Lelke által.”

(2Kor 3,17–18)

Kedves Testvéreim!

Egy szinte 450 évvel ezelőtt történt tragédia – a méltánytalan és igazságtalan elnyomó politika áldozatává váló egykoron lánglelkű és ünnepektől megtagadott és felejtésre ítélt próféta halála – ma emlékezésre és hálaadásra hív. Az ünnepi alkalom azonban ennél többről szól: biztat és bátorít egy olyan élet-szemlélet és az ebből fakadó életmód és értékrend megvalósítására, amely felszabadítja emberi lelkünket a félelmektől, tág teret nyit kreativitásunknak, megerősíti igazságérzetünket, és felhatalmaz arra, hogy a mai nemzedék legégetőbb kérdéseit őszinte jobbítási szándékkal, másokat is bátorító lendülettel próbáljuk megoldani. Pál apostollal valljuk, hogy életünknek irányítója, ura a Lélek, mely felszabadít, s arra vezet, hogy az isteni méltóságot és szeretetet sugározzuk szét a világban. S ahogyan fokról fokra a szeretet-Isten arcát felfedjük életünkben, áldás forrásává válnak egyéni és közösségi erőfeszítéseink is.

Egy olyan korban, melyben a világháló nyújtotta, személytelenség és közvetettség kínálta biztonság kísértésében egyre többen távoli és szenttelen szemlélőivé válnak a mindennapi drámáknak és tragédiáknak, amikor a kigúnyolástól való félelem szinte kényszerítő erővel arra indít, hogy valamilyen elfogadott címke vagy meghatározás mögé bújjanak egyének és közösségek, amikor a sérthetőség és bizonytalanság elkendőzésére a sikeremberek profilját alkotják meg sokan magukról, és azt teszik ki a virtuális ablakokba, nagyon szükségünk van azokra

¹ A Magyar Unitárius Egyház Képviselő Tanácsa által a 2018., jubileumi esztendőben meghirdetett beszéd pályázatának III. helyezett beszéde.

a példaképeinkre, akik nem feltétlenül a túlélést tanítják számunkra, hanem teljes emberi méltóságunk és legértékesebb vonásaink bátorsággal való felvállalását, és a személyes, történelmi és társadalmi igazságok torzításmentes feltárását. Vajon tartós áttörést tudnának-e hozni azok a biztatások, amelyekre annyira szükségünk van akkor, amikor elbátortalanodunk, s amikor az önvédelem, a szerénység vagy az alázat ürügyén meghúzzuk magunkat, holott újra meg újra bebizonyosodik, hogy ezzel a magatartással nemcsak magunkat, hanem a társadalmunkat is megfosztjuk azoktól az értékektől, amelyek egy türelmesebb, elfogadóbb, békésebb – végső soron boldogabb világhoz vezethetnek? Vajon tudunk-e kellő hitelt adni az apostoli biztatásnak, hogy bízzunk a Lélekben, mert felszabadít és erővel ruház fel?

A dévai bérci szél legendájának ének-változatában a hideg, borongós novemberi szél mesél a börtönben az élettől búcsúzó hitújító és prófétai küldetést teljesítő Dávid Ferencről: bár sok hős és bajnok, csatákban győztes férfi fordult meg Erdélyországban az idők során, volt közöttük egy egészen különleges hős, egy „megtört testű rab, fehér, öreg, ki vért nem ontott, mégis ő volt legvitézebb” – mert erőszak helyett a „hitnek szelíd bajnokaként” prófétája lett a vallásszabadságnak és vértanúja az őszinte, félelem nélküli kutakodásnak. Életpályája és halála, példája mutatja, hogy a tudás, mely önmagában nem elég, akkor válik áldott erővé, amikor lendületes kreativitással és szenvedéllyel párosul, hiszen a rendületlen igazságkeresés, az evangéliumi üzenetet torzítás nélküli értelmezése és érvényesítése több és értékesebb minden áthagyományozott hitpótléknál és leszögeztet dogmánál. Tanít arra, hogy aki a Lélek által, lélek szerint él, látszólagos kudarcai ellenére is a Gondviselő akaratát teljesíti. A Lélek felszabadít, bátorít és értelmet ad életünknek, hogy teljességében, „födetlen arccal” tükrözzük a bennünk élő Lélek szelíd hatalmát.

Korunk egyik kiemelkedő keresztény gondolkodója (Rohr) szerint két úton válhat valakiből próféta. Az egyik út azt feltételezi, hogy a prófétai lelkületű ember magára vállalja azt a feladatot, hogy a rabságban élők tudomására hozza, hogy lehetőségük van szabadokká válni – ennek az útnak a prototipikus alakja Mózes, aki kivezeti népét az egyiptomi fogságból. A másik út az, amelyet az emberi lélek mély ismerői, az istenség természetének megsejtői vagy éppen a tudomány világában áttörést és paradigmaváltást hozó legendás alakjai jártak – s amely azt feltételezi, hogy a szokás, hagyomány vagy kézenfekvőség által valamelyest szentesített tudást megkérdőjelezzék, és radikális, a köztudatba jól bevésődött hiedelmeket felforgató (sok a megkérdőjelezés) bátorsággal az újonnan felfedezett igazságot hirdessék. Ezt az utat járták mindazok a próféták, akik rádöbentették azokat, akik magukat szabadoknak gondolták, hogy valójában rabok.

Ezt az utat járta Jézus és tanítványai, Pál apostol és utána még sokan mások, de számunkra időben és térben is a legközelebb álló személy, aki ezt a prófétai magatartást példázta, Dávid Ferenc. Ellenfelei ingatagnak akarták feltüntetni, még évszázadokkal első püspökünk halála után is. A „helyes hit” (ortodoxia) hagyományába beállt felekezetek híveinek talán túl kockázatos lett volna felismerni azt, hogy önmagunkhoz hűségesek akkor maradhatunk, ha hajlandóak vagyunk a változásra – minden új helyzetben ön- és viláértelmezésünk őszinte kutakodás tárgyává válhat, s az evangéliumi igazságot érdemes keresni és feltárni, és bízni kell abban, hogy az igazság felszabadít, még akkor is, ha olyan utakra vezet, amelyet eladdig nem ismertünk vagy nem mertünk vállalni.

Pál apostol a korinthusiakhoz írott levelében életpasztyalata, mélységes hite által üzen nem csupán az első korinthusi keresztény gyülekezet tagjainak, hanem nekünk is. Üzenetében az első keresztények hitvallása fogalmazódik meg, mely mélységesen császárság- és birodalomellenes volt akkor, és az elnyomó rendszerek és ideológiák ellen szól mai is: nem a császár az úr, hanem Jézus, a megváltó Krisztus, aki azonos a Lélekkel. Ez a Lélek pedig felszabadít, és ráébereszt alapvető és eredendő istenképűségünkre. Első püspökünk szenvedélyes igazságkeresése és a jézusi üzenet tiszta tolmácsolásának vágya számunkra, mint sok unitárius nemzedék számára, felszabadító és felhatalmazó.

Dávid Ferenc emléke és példája előtt fejet hajtunk, és annak ellenére, hogy elképzelése nem vált valóra, miszerint a 16. század utolsó felében nem csupán Erdélyt, de egész Európát át fogja alakítani a tiszta jézusi kereszténység, prófétai munkássága sikeres volt, áldozata pedig nem hiábavaló. A szász-magyar Hertel Dávid egy olyan egyházat szervezett, melyben mindenki szabadon, kényszerek és meggyőzés nélkül hihet abban az istenségben, melyet a saját életpasztyalata és világlátása révén ismer meg, és álmodott egy olyan társadalomról, melyben a türelem és a más vélemények tisztelete és elfogadása az evangéliumi értékrendből fakad. Ebben hiszünk mi is: türelmes és szabadelvű magatartásunk meggyőződésemből fakad, és kifejezésre jut elsősorban abban, ahogyan egymással bánunk. Felismertük, hogy az ember méltósága szent és sérthetetlen, független származástól, ízléstől, csoporthoz való tartozástól, független az egyéni képességektől és teljesítménytől, mert sem társadalmi státus, sem betegség vagy fogyatékoság, sem politikai meggyőződés nem csorbíthatja azt. Isten gyermekei vagyunk, akiket felhatalmazott a Gondviselő arra, hogy áldásai legyenek a világnak. Ezért az emberi méltóság tisztelete számunkra azt jelenti, hogy elismerjük egymás értékeit, szem előtt tartjuk egymás szükségleteit, a jobbítási szándékunk sosem öltöhet romboló, erőszakos formát, de nem is húzzuk meg magunkat, hanem vállal-

juk gazdag hagyományunkat, az egység eszméjét, ami Istenre vonatkozik, és az összetartozást, ami emberekre vonatkozik.

Helyesen akarjuk élni az életünket, és ez számunkra az evangélium szellemében a szeretet-isten megtapasztalásából fakadó megbocsátani hajlandó, nyitott jószívűség. Felismertük, hogy a jelen pillanat teljes és szent, mert Isten jelen van benne. Nem vádol, hanem magához von, szeretettel és gyöngéden. Nem várja el a büntudatot és szégyent ahhoz, hogy szeretni tudjon. Nem kell bizonyítanunk, hogy megérdemeljük vagy méltók legyünk a szeretetére, hanem nekünk kell érzékenyeknek lennünk a bennünk élő Isten, a Lélek megnyilvánulásaira.

Dávid Ferenc példája számunkra erőforrás, élete útmutató. Neki köszönhetjük azt, hogy ma merünk mélyen vallásos, önmagunkkal őszinte emberek lenni, akiket a Gondviselő úgy vezet a mélypontokon – gyászban, összetörtségben, tehetetlenségben, – és a magas pontokon, öröm, elégedettség, az élet értelmének érzése – hogy a szívünket bölccsé érleli. Úgy akarunk élni, viszonyulni emberekhez és a teremtett világ egészéhez, hogy a teremtő szeretet, korlátlan megbocsátás, szelíd tiszta szívűség, és a szenvedőkkel való együttérzés teljes mértékben természetünké váljon.

Dávid Ferenc hitte, hogy erőfeszítései nem hiábavalóak, és mindvégig kitarított hitében, mindvégig hűséges maradt az életet kibontakoztani akaró elveihez. Ezért amikor mi arra gondolunk, hogy egyéneket és intézményeket nem lehet megváltoztatni, akkor első püspökünkötől eltérően megbénulunk, és elhisszük, hogy tehetetlenek vagyunk. A mai emlékezés ebből a látszólagos tehetetlenségből és elbátortalanodásból mozdít ki, szabadít fel. Mártír püspökünk arra tette fel életét, hogy az evangélium megértésében, Jézus szavainak és tetteinek jelenben való érvényessé tételében visszatérjen a tiszta forráshoz, ahhoz, ami Erdélyt egyedivé tette a 16 században, és ami világszerte elindította az egyetemességet felölelő unitárius eszmét. Segít ma is, ha eltévednénk, és ha magunkat áztatjuk szabadoknak gondoljuk, mikor indulataink, környező társadalmunk értékei gúzsba kötnek, hogy valójában rabok vagyunk. Ezért értékes Dávid Ferenc példája – vezet és lendülete ad, megerősíti szabadságvágyunkat és közelebb hoz istenképűségünkhöz.

Történelmünk folyamán számtalan sötét, borongós „novemberi” tragédiában volt részünk, és nem tudjuk, hogy a holnap kihívásai hogyan fogják alakítani sorsunkat, formálni életünket. De egy erdélyi próféta példája utat mutat számunkra, mintát az emberi tartásra, őszinteségre, az evangélium szeretetére és vállalására. Nem élünk szolgaságban, mert hisszük, hogy a jelenlegi erkölcsi, politikai, gazdasági és társadalmi helyzetet befolyásolni tudjuk. Nem vagyunk rabjai a múltból származó sérelmeinknek, de hibáinak sem, és ellenállunk annak a

kísértésnek, hogy azt gondoljuk, a dolgok csak úgy, maguktól történnek, és hogy túl nehéz, fárasztó, vagy egyenesen hiábavaló a jobbítási szándékunk és erőnk. Dávid Ferenc óta nem mentegetőzhetünk azzal, hogy nincs más út, csak a bele-törődés és a sodródás az árral. Hitünk prófétájának példája magával ragad, nemcsak csodálatunkat nyeri el, hanem cselekvésre hív. Az ő példája által és Pál apostol üzenetével valljuk, hogy a Lélek az Úr, és mi ezt a bennünk megnyilvánuló Lelket tükrözzük, hogy „fokról fokra hozzá hasonlóvá változunk át, az Úr Lelke által.” Ámen.